

[Borgbjerg.]

ærede Kirkeminister, som vendt mod mig sagde, at Livet banede sig Vej, og jeg maatte ikke glemme al den Offervillighed, der fandtes o. s. v., o. s. v. — jeg føjede straks til:

„Misforstaa mig nu ikke!“

— men det har altsaa de ærede Medlemmer gjort —

„Indenfor Folkekirken Rammer kan der selvfølgelig leves og leves der af mange Enkeltmænd et ærligt, oprigtigt og godt religiøst Liv, der ogsaa kan give sig og giver sig Udslag i Kærlighedsgerninger, i Offervillighed. Men det er noget andet, jeg har talt om, det er de store Fornyelser, som ikke kan undværes, hverken i Kirkelivet eller i Samfundslivet: Reformationen, de senere store kirkelige Strømninger. Dér er det nu ved at ebbe ud, dér ser vi nu Død, Stilstand, Kirkegaardsro.“

Det, jeg har talt om, er det gamle saa ofte forhandlede Spørgsmaal ikke mindst gennem Tiderne indenfor grundtvigske Kredse: Skal Reformationen fortsættes eller ej? Det er den Side af Sagen, jeg har tænkt paa.

Vi har ikke indenfor Folkekirken den Frihed for de enkelte Menigheder, den Frihed for Præsterne, den Frihed for Menighedernes enkelte Medlemmer, som Grundtvig vilde. Jeg oplæste i Gaar hans kirkepolitiske Testamente fra 1863. Denne Frihedens Mand og Aandens Mand, denne Aandens Kæmpe, *han* lagde dog saa megen Vægt paa Formerne, at han dér erklærede, at hvis man ikke fik den Præstefrihed, det vil sige den Lære- og Ritualfrihed, som han krævede, vilde den Livsbevægelse, han havde været Redskab for, dø ud i Løbet af en Menneskealder. Og det mener jeg slog til i det store og hele.

Den grundtvigske Opfattelse blev en Gang — jeg husker det fra mine unge Dage, og jeg tror, det var af Grundtvigs Efterfølger ved Vartov, Pastor Brandt — formet i tre smaa Sætninger, der, hvis jeg ikke tager fejl, lød saaledes: Aand er Magt, Aand virker kun gennem Ordet, Aand virker kun i Frihed. Jeg er ikke sikker paa, det er helt rigtigt, og jeg gør ikke Ordene helt til mine, men der er meget deri. Der kan opstaa saa stivnede, størknede og stærke Former, at Aanden ikke kan virke — og saa gaar den uden om Formerne. Om Folkekirken er tjent dermed — ja det er det Spørgsmaal, jeg har opkastet. Saa nærmer vi os med langt stærkere og hastigere Skridt frikirkelige Tilstande, end vi ellers vilde gøre, og det er man jo lidt ængstelig for.

Endelig spurgte det ærede Medlem Hr.

Blang mig, om jeg troede, at et saadant Dødvande som det, der nu er, kunde ændres ved Love. Nej, det tror jeg ikke. Jeg nærer ingen Tyrketro paa Lovvirkninger i saa Henseende, men der kunde ved Love tilvejebringes noget mere Frihed, og det vilde give Aanden Adgang til at virke noget friere netop dér, hvor jeg mener, at hvis man ikke vil give den Frihed, vil Aanden bryde sig andre Baner, bryde sig Vej uden om den Folkekirke, hvor man ikke vil lade Aanden virke i Frihed.

Det ærede Medlem Hr. J. Oskar Andersen nævnte en Tale, jeg havde holdt — han datofæstede den, jeg takker for den Opmærksomhed og Ære, han derved gjorde mig — af 17. December 1909, og sagde, at dér havde jeg jo stadig staaet paa den gamle grundtvigske Kirkepolitiks Program. Ja, rigtigt. Det var netop samtidig med, at de Christensenske Menighedsraad af 1903 skulde bortfalde, og de bortfaldt jo, som det ærede Medlem ogsaa husker; vi havde dem kun fra 1903 til 1909. De var kun midlertidige og bortfaldt i 1909, da Landsting og Folketing ikke kunde enes om en Fornyelse.

Derover glædede jeg mig oprigtigt, og min Tale var ogsaa et Led i Arbejdet derfor. Banen var altsaa paa det Tidspunkt endnu nogenlunde fri for en Fortsættelse med den gamle grundtvigske Kirkepolitik, hvis det ellers var muligt; men saaledes gik det jo ikke. Saa fik vi Menighedsraadene af 1912, og jeg tilstaar, at saa meget Opportunist var jeg — det samme gjaldt jo det radikale Venstre den Gang —, at skønt vi langtfra var tilfredse, og skønt vi i Princippet altid har været imod lovordnede Menighedsraad, saa saa jeg, at vi under Appel alligevel kunde faa dem betydeligt mere frisindede og bedre end senere, naar J. C. Christensen kom igen, og derfor foretrak jeg at arbejde med paa, at vi fik dem under Appel. Det erkender jeg; det var maaske en fejltagtig Opportunisme.

Men da J. C. Christensen kom igen, fortsatte han jo i det Spor, *han* vilde, og som han var slaaet ind paa og havde gjort til sit Program ganske klart og tydeligt i Aarene fra 1900 til 1903. Dog vil jeg mene — og det er altsaa det, jeg vil sige —, at saa længe der var en Mulighed, saa længe der var nogenlunde fri Bane, var det mit inderlige Ønske, at vi skulde kunne have fortsat ad den grundtvigske Kirkepolitiks Vej og paa den Maade, ad den Vej være naaet frem til frikirkelige Tilstande, hvilket jo ogsaa var Grundtvigs Maal.

Men nu erkender jeg — og det forstod